Osmanlı İmparatorluğu'nda

ASKERİ İSYANLAR ve DARBELER

ERHAN AFYONCU
AHMET ÖNAL - UĞUR DEMİR

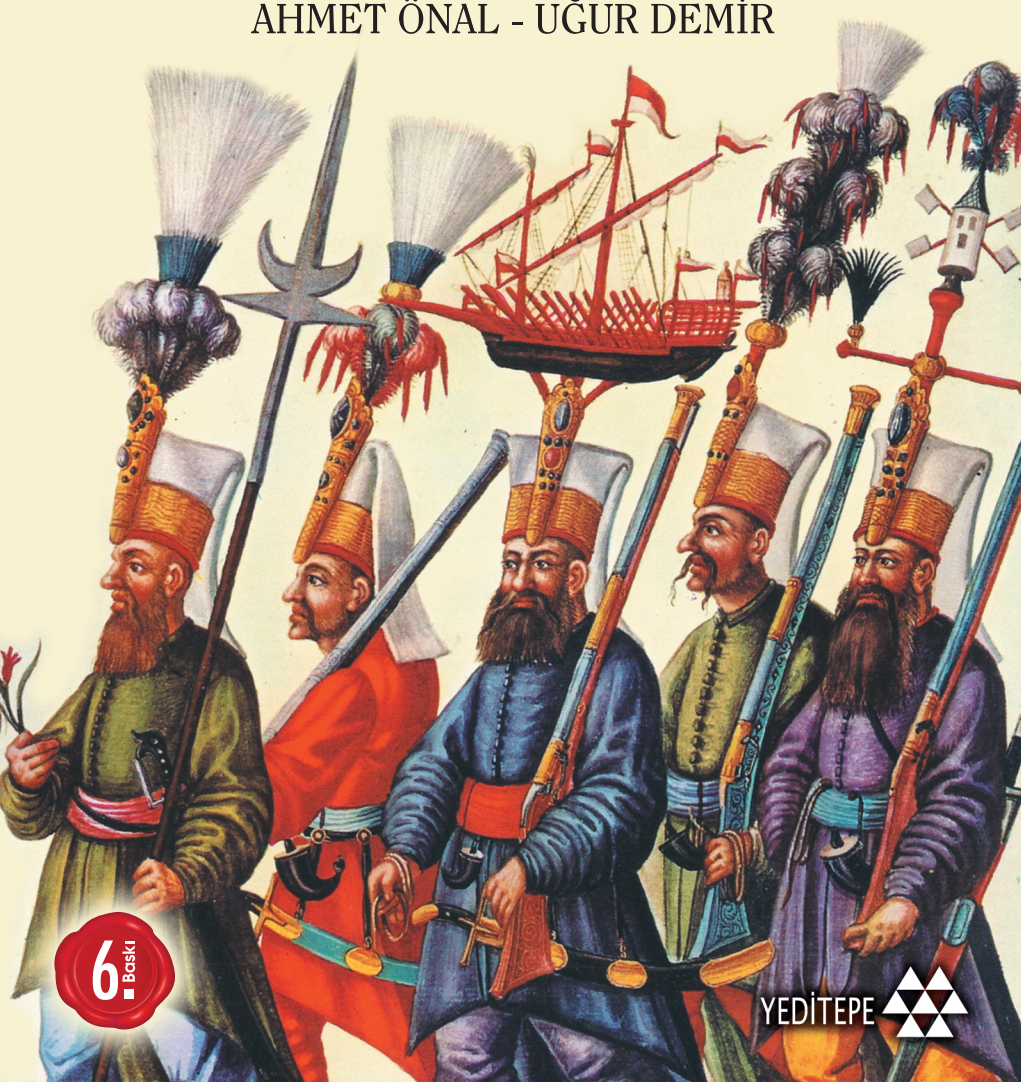

6. Baskı

YEDİTEPE

Osmanlı İmparatorluğu'nda

ASKERİ İSYANLAR ve DARBELER

Osmanlı İmparatorluğu'nda

ASKERİ İSYANLAR ve DARBELER

ERHAN AFYONCU
AHMET ÖNAL - UĞUR DEMİR

© Yeditepe Yayınevi
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 16427

ISBN: 978-605-4052-20-2

Yeditepe Yayınevi: 108
Araştırma İnceleme: 89

1. Baskı: Ocak 2010
6. Baskı: Temmuz 2018

Sayfa Düzeni
Yeditepe

Kapak Tasarımı
Sercan Arslan

Baskı-Cilt
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19/102
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 483 47 91-92
(Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78
www.yeditepeyayinevi.com | bilgi@yeditepeyayinevi.com

Osmanlı İmparatorluğu'nda

ASKERİ İSYANLAR ve DARBELER

ERHAN AFYONCU

AHMET ÖNAL - UĞUR DEMİR

YEDİTEPE

ERHAN AFYONCU, 1967'de Tokat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1984'te başladığı 1989'da Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 1988'de mezun oldu. 1989'da Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı'nda *Necati Efendi Tarih-i Kırım (Rusya Sefaretnamesi)* isimli tez ile 1990'da tamamladı. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı'nda *Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. Yüzyıllar)* isimli tez ile doktorasını 1997'de bitirdi. 2000 yılında yardımcı doçent oldu. 2001 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne geçti. 2008'de doçent, 2014'te profesör oldu.

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Tarih Bölüm başkan yardımcılığı, Yeniçağ Tarihi Anabilim başkanlığı ile fakülte ve yönetim kurullarında üye olarak vazife yaptı. 2012-2015 yılları arasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. 2016 Şubat'ında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dekanı, 4 Ekim 2016'da ise Millî Savunma Üniversitesi Rektörü oldu.

AHMET ÖNAL, 1981'de Sivas'ın Doğanşar İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1999'da başladığı Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği Bölümü'nü 2004'te bitirdi. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde "*18. Yüzyıla Ait Buyuruldu Mecmuası*" isimli tez ile 2006'da; doktorasını aynı enstitünün Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Bilim Dalı'nda "*Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Faaliyetleri (1520?-1596)*" isimli tez ile 2012'de tamamladı.

UĞUR DEMİR, 1981'de Ordu'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ordu ve Gümüşhane'de tamamladı. 2004'de Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde "*Târîh-i Mehmed Giray*" isimli tez ile 2006'da; doktorasını aynı enstitünün Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Bilim Dalı'nda "*1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi (1755-1768)*" isimli tez ile 2012'de tamamladı.

Felsefenin kapılarını bize açan
değerli ağabeyimiz Durmuş Hocaoğlu'na

İçindekiler

Önsöz 11
Üçüncü Baskıya Önsöz 15

» Osmanlı Ordusu 17
» İsyanlara Genel Bakış 22
» İsyan ve Darbeyle Tahttan İndirilen Padişahlar 31
» İlk İsyan 32
» Yeniçerilerin Kılıçlarının Altından Geçen Sultan 34
» Fatih'in Ölümü ve Yağmalanan İstanbul 35
» Hapsedilen Paşa Yüzünden Sarayı Bastılar 38
» Askerin Desteğiyle Babasını Deviren Şehzâde 43
» Yavuz'un Çadırına Kurşun Attılar 49
» Kanunî'ye Bile İsyan Ettiler 51
» İstanbul'u Kundaklayacaklardı 52
» II. Selim'in Tahta Çıkarken Başına Gelenler 55
» Yeniçeri-Sipahi Kavgası 65
» Beylerbeyi Vak'ası 71
» Acı Reçete Ulemayı İsyan Ettirdi 73

» Ocaktan Sıçrayan Alevler İstanbul'u Kül Etti 79
» Erzurumlular ile Yeniçerilerin Kavgası Veziriazamın Başını Yedi 84
» Defterdarın Kellesini Alamadılar 87
» Sipahi İsyanı 91
» Valide Sultana İsyan 95
» Kira Kadın'ın Katli 97
» Kapıağası Kellesini Zor Kurtardı 111
» Yemişçi Hasan Paşa Vak'ası 113
» Genç Osman'ın Katli 119
» Genç Osman'ın Kanı Yerde Kalmadı 129
» Ulemanın Cesetlerini Lağıma Attılar 137
» IV. Murad'ın Parçalanan Veziriazamı 154
» Sultan İbrahim'in Katli 160
» Yeniçerilerin Bıyığını Balta Kesmez Oldu 165
» Esnaf İsyanı 173
» Kösem Sultan'ın Öldürülmesi 178
» Yeniçeri-Sekban Çekişmesi 184
» Çınar Vak'ası (Vak'a-yı Vakvakiye) 188
» Köprülü'ye Karşı Sipahi İsyanı 191
» Av Yüzünden Tahtından Oldu 194
» İstanbul'da Terör 199
» Halk İsyan Edip, Zorbaları Tepeledi 207
» Sultan Sefere Çıkmasın Diye İsyan Ettiler 210
» Edirne Vak'ası 215
» Lale Devri'ni Kapatan İsyan (Patrona İsyanı) 246
» Patrona ve Diğer Asilerin Katledilmesi 267

» Yöneticilerin Kararlı Tutumu İsyanı Önledi 277
» Başarısız İsyan 280
» Cephelerdeki Mağlubiyetler İstanbul'u Yangın Yerine Çevirdi 285
» Bildiriyle Tehdit 289
» Yangınla Provokasyon 292
» Kabakçı Mustafa İsyanı 294
» III. Selim'in Katledilmesi 298
» Alemdar Mustafa Paşa'nın Acı Sonu 302
» Vak'a-i Hayriye 307
» Rejimi Koruyup, Kollama 313
» Bir Paşanın İhbarıyla Önlenen Darbe 316
» Sultan Abdülaziz'i Öldürüp, İntihar Süsü Verdiler 319
» Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın Öldürülmesi 329
» Otuzbir Mart 332
» Bâbıâli Baskını 338
» Namlunun Ucundaki İktidar 348

Bibliyografya 355

Önsöz

Cumhuriyet döneminde demokrasinin işleyişi sık sık darbelerle kesildi. Aslında bu bizim eski bir geleneğimiz. Osmanlı döneminde de asker birçok defa isyan ederek yönetime müdahale etmiş, Osmanlı padişahlarının yaklaşık üçte biri askerin müdahalesiyle değiştirilmişti.

Osmanlı İmparatorluğu, kurduğu askeri sistem sayesinde önce Bizans ve Balkan devletlerine, daha sonra da Avrupa devletlerine karşı büyük bir üstünlük kurmuştu. Ancak büyük fetihlere imza atan ordu, devlet otoritesinin zaafa uğradığı dönemlerde sık sık isyan edip, yönetimi belirledi.

Osmanlı isyanları ve darbelerinin tarihi Fatih Sultan Mehmed'in hükümdarlığının ilk dönemindeki 1446 Buçuktepe İsyanı ile başlar ve 1913'teki Bâbıâli baskınıyla sona erer. Neredeyse Fatih Sultan Mehmed'den sonra isyanla yüzleşmeyen Osmanlı padişahı yok gibidir. 36 Osmanlı padişahından 12 tanesinin isyan ve darbe ile tahtını kaybettiği göz önüne alındığında durum anlaşılır.

Kitabı okuyanlar, bu kadar askeri isyan ve darbeyi görünce bu imparatorluğun nasıl bir cihan devleti olduğuna ve nasıl ayakta kaldığına şaşıracaklardır.

İstanbul, Osmanlı başkenti olduktan sonra büyüklü küçüklü birçok isyana tanık oldu. Bu isyanlar o kadar ileri boyutlara ulaşıyordu ki, bazen padişahın mutlak vekili olan sadrazamların kelleleri alınırken, bazen de bizzat padişahlar tahttan indirilip, öldürüldü. İsyan patlak verdikten sonra önünü almak oldukça güçtü ve asiler, birkaç istisna hariç, genelde istedikleri kişilerin kellelerinin meydanlarda sallandırılmasını sağlıyorlardı. Bazen saatlerce, bazen de günler hatta aylarca devam eden isyanlar İstanbul halkına korkulu anlar yaşatıyor, günlük hayat tamamen felç oluyordu.

Özellikle Atmeydanı, Osmanlı devri isyanları ile âdeta özdeşleşen bir mekân olmuştu. Hem Bizans, hem de Osmanlılar döneminde eğlencelerin yapıldığı ve törenlerin düzenlendiği önemli bir yer olan meydan, kozların paylaşıldığı, hanedanın meşruiyetinin tartışıldığı, idarecilerin icraatının yüksek sesle eleştirildiği ve şehrin kapılarının kapatılmasından sonra askerî grupların farklı unsurlarının birbirlerine kılıçlarını çekip silahlarını boşalttığı; karşılıklı fetvaların birbirini hükümsüz kıldığı; tüm bunların bazen bir padişahın tahttan indirilmesine ve hatta öldürülmesine kadar ileri gittiği; bazı devlet adamlarının canlarına mal olurken, bazıları için ise ikbal kapılarının ardına kadar açıldığı; özetle herşeyin "devletin bekası ve adaletin temini için yapıldığı" bir mekândı.

İsyanları veya darbeleri yazmak tarihçi için hiç de kolay değildir. Kaynakların yetersiz olması, birçok konuda yanlı yazılmaları ve sorularımızın çoğuna cevap vermiyor olmaları tarihçinin işini oldukça zorlaştırmaktadır. Resmî belgelerin bile tarihçiyi yanıltabildiği bir durumda tarihçi sis perdeleri arasından yolunu tayin etmek zorundadır. Bu zorluklara ve imkânsızlıklara rağmen tarihçi, isyanların ve darbelerin genel bir tablosunu "hac yolundaki karınca misali" okuyucuya sunmak zorundadır. Ancak ne kadarı tamamlanmış ve ne kadarı eksik bir tablo! Tarihçi, metin

inşa ederken birçok parçası eksik bir yap-bozu tamamlama gayreti içindedir.

Bu kitapta Osmanlı tarihinde meydana gelen isyan ve darbelerin önemli bir kısmı yer almaktadır. Etkileri açısından imparatorlukta büyük tahribata, yıkımlara ve kıyımlara yol açan isyanlar ve darbeler genel hatlarıyla, kronolojik bir sıra takip edilerek anlatılmaya çalışılmıştır.

Kitabı hazırlarken yardımlarını gördüğümüz değerli meslektaşlarımız Doç. Dr. Yüksel Çelik, Fatih Gürcan, Ebubekir Al ve Aykut Can ile bu konuda daha önce yayınlanmış iki yazısını kitabımıza almamıza müsaade eden Prof. Dr. Vahdettin Engin'e teşekkürü bir borç biliriz.